

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНА ЛІТЕРАТУРНА КОМПАРАТИВІСТИКА

*Іванна Волосянко,
викладачка кафедри перекладу та філології
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

*Інна Варварук,
кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри перекладу та філології
ЗВО «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна*

МЕТОДОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Літературознавча методологія на сучасному етапі становлення та розвитку репрезентована різноманітними спектрами наукового інструментарію. Загалом, якщо вдається до тлумачення терміну методології як науки, з'ясуємо, що це вчення про науку: методи, прийоми, правила мислення, пізнання, якими послуговуємося під час створення наукових досліджень. У вужчому розумінні, це теоретичний базис прийомів і засобів деяких спеціальних наук, зокрема таких, як методологія управління тощо. У ключі літературознавчого та мовознавчого пізнання доцільно вести мову саме про методику дій і пізнання, а не власне методи.

Аналізуючи сутність цього поняття, тлумачимо його як *«спосіб, шлях пізнання і практичного перетворення реальної дійсності, систему прийомів і принципів, що регулюють практичну і пізнавальну діяльність людей (суб'єктів)»* [4, с. 31]. Метод, по суті, є сукупністю засобів і технік, за допомогою яких досліджується наукова дійсність: *«У сучасних умовах успішно використовують багаторівневу класифікацію методів наукового*

пізнання, відповідно до якої за ступенем загальності та сферою застосування методи наукового пізнання поділяються на: загальнофілософські, загальнонаукові, спеціальнонаукові, дисциплінарні та міждисциплінарні» [4, с. 32].

Якщо вести мову про літературознавчі методи, то їхнє основне завдання – глибинно збагнути суть художнього твору, зануритися за таємничі лаштунки творчої майстерні, оприяти формо-змістову, жанрово-стильову специфіку в найрізноманітніших текстах і контекстах з їх імпліцитними зв'язками. Серед літературознавчих студій найбільшою популярністю користуються такі методи наукового дослідження: *біографічний*, який уможлиблює з'ясування джерел виникнення мотивів, первинних образів, що наявні в образах митця; *психобіографічний* метод, який дає змогу наблизитися до розуміння специфіки авторського світогляду, що формує його унікальну поетикальну паралель; *структурно-функціональний* – основа структурно-поетикального рівня епічних жанрів; *культурно-історичний* – сприяє аналізу творчості письменника крізь призму літературної епохи з урахуванням соціального та регіонального середовища, у якому творив митець; *герменевтичний*, що має на меті з'ясувати значення й сенс знаків-символів у творі; *феноменологічний метод* зводить усе, що існує, до феноменів і описує їх інтуїтивно; *інтертекстуальний* – полягає в прочитанні одного тексту «супроти іншого». По суті, це пошук слідів інших текстів у тексті. У сучасних дослідженнях активно використовують *феміністичну критику*, що акцентує на рівності й рівноправності жінок у суспільстві на рівні з чоловіками.

Домінантну роль у методиках наукового аналізу, зокрема літературних творів, відведено аналітичному началу, адже *аналітизм* – аксіологічний складник будь-якого наукового методу.

Науковим ми можемо називати тільки той спосіб мислення, що має об'єктивне опертя на закони людського буття в гармонії з творчим, аналітичним началом. Не менш важливе значення мають і суб'єктивні якості науковця, адже саме завдяки мисленню й естетичним уподобанням ученого і визначається метод літературознавчої розвідки.

Найголовнішим обов'язком ученого-літературознавця є «не підміна» міркувального, заангажованого оцінкою з відтінком шовінізму, «горезвісним» методом «соціалістичний реалізму», напрям, що був передовим за радянських часів *«і нібито відображав боротьбу народів за соціалізм, беручи участь у цій боротьбі «силою художнього слова»* [1, с. 433]. Було проголошено, що *«соціалістичний реалізм потребує від митця правдивого, історично-конкретного зображення дійсності в її революційному розвитку. При цьому правдивість та історична конкретність художнього зображення має поєднуватись із завданням ідейної переробки й виховання трудівників у дусі соціалізму»* [1, с. 433]. Відповідний метод установлював жорсткий диктат єдино правильного творчого методологічного інструментарію.

Історико-літературний аспект аналізу текстів неодноразово засвідчував, що методологічною основою наукового дослідження є загальнофілософські принципи об'єктивності й історизму, всезагального розвитку історичного та логічного. Щодо літературознавчої методології, то вона є системою теоретико-практичної дослідницької діяльності включно з комплексом прийомів критичної рецепції, ключова роль якої полягає в її ідейно-естетичній оцінці творчого письменницького доробку; з'ясуванні «місця» цих творів у літературному процесі; виокремленні його негативних чи позитивних якостей зокрема.

Дослідницька праця фахівця розпочинається з активізації аналітичної думки, з намагання потрапити в епіцентр авторського задуму, простежити формо-змістову особливість, концептуальну нюансність художнього пізнання, естетичне осмислення світу. Процес осмислення художнього твору не має часо-просторових кордонів. Він може тривати вічно, адже в мистецькому творі закладена смислова поліфонія, його можна декодувати щораз по-новому, віднаходячи при цьому різні, раніше не бачені, сенси та смисли. *«...Текст не тільки генератор нових смислів, але й конденсатор культурної пам'яті. Текстові притаманна здатність зберігати пам'ять про свої попередні контексти»;*

«Породження тексту пов'язане з багатократною семіотичною трансформацією»; «Читач вносить у текст свою особистість, свою культурну пам'ять, коди й асоціації. А вони ніколи не ідентичні авторським» [2, с. 322]. Основне завдання дослідника тексту – почути «голос» самого тексту, розкрити імпліцитні прошарки в його глибинах, шукати з ним «порозуміння» через методи різноманітних літературознавчих практик.

Останнім часом у літературознавчих розвідках все частіше застосовують системний підхід у дослідженні текстуального масиву, що всесторонньо, критично, не обмежуючись однією методологією, дає змогу дослідити художній світ, адже кожен твір є явищем системним і вимагає підходу до себе як до літературознавчого феномена.

Література:

1. Галич О., Назарець В., Васильєв Є. Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. Київ : «Либідь», 2001. 486 с.
2. Голянич М., Іванишин Н., Ріжко Р., Стефурак Р. Лінгвістичний аналіз тексту : словник термінів. Івано-Франківськ : Сімик, 2012. 392 с.
3. Голянич М. Внутрішня форма слова і дискурс : монографія. Івано-Франківськ, 2008. 294 с.
4. Добронравова І. С., Руденко О. В., Сидоренко Л. І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. Ч. 1–2. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 607 с.
5. Література. Теорія. Методологія. / пер. з польськ. С. Яковенка / упор. і наук. ред. Д. Ульницької. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006. 543 с.